

SOCIALNO DELO V IZREDNIH RAZMERAH

Pri Društvu socialnih delavk in delavcev Slovenije spremljamo izvajanje socialnega dela v izrednih razmerah, ki so nastale zaradi širjenja korona virusa. Vzpodbujamo izvajanje socialnega dela in opozarjamo na to, da ljudje, ki si sami ne morejo pomagati pa tudi nimajo nikogar, ki bi lahko poskrbel zanje, ne smejo ostati brez pomoči.

Država je, lahko rečemo, dobro poskrbela zagotavljanje vrste posebnih materialnih pravic, zdravstveni sistem se je tudi dobro prilagodil na dane razmere, da dokaj transparentno poteka spremljanje bolezni in je javnost o tem tudi obveščena.

Socialni sistem pa je v medijih manj zastopan. Skoraj nič ne izvemo o tem, kako poteka delo na centrih za socialno delo, kjer se sicer odvija temeljno skupnostno socialno delo, delo z družinami in posamezniki, kar je v trenutnih kriznih pogojih sicer omejeno, je pa izjemnega pomena.

Ko spremljamo informacije v javnosti znova ugotavljamo, kako socialno delo težko pride v medije. Kdo bo tisti, ki bo povedal, da se ljudje s svojimi vprašanji lahko obrnejo tudi na center za socialno delo v svojem lokalnem okolju?

Pristojno ministrstvo za socialne zadeve je javne socialnovarstvene zavode in nevladne organizacije, ki izvajajo socialnovarstvene programe natančno informiralo o tem, kaj ne smejo početi in kaj morajo. Tako so postali osebni kontakti z uporabniki na načelni ravni prepovedani. Prve pa so na težave opozarjale nevladne organizacije, da se s tem stiske poglobljajo, da same nevladne organizacije niso kos vsem težavam, ki se odvijajo na terenu. Imamo ljudi, ki nimajo svojih domov in so naenkrat postali »prekrškarji«, ker ne morejo »ostati doma«. Ljudje so imeli v programih dnevnega varstva in drugih oblik skupinskega in individualnega dela, edino možnost vključenosti, ki jih je ohranjala pri socialnem zdravju. Z zaprtjem tovrstnih dejavnosti smo jih potisnili na drugo stran.

V socialnem delu nam je postalo jasno, da poglobljamo stiske ljudi, ki so zaprti ali so se zaprli v svoje domove, ne želijo »vznemirjati« služb, ne želijo biti »nadležni«, zaslutili smo, da se za stenami domov odvijajo ne samo osamljenost, strah pred jutrišnjim dnevem temveč tudi tragične zgodbe prisiljenih medsebojnih odnosov, katerim ljudje niso kos.

Na društvu smo pogrešali informacije na spletnih straneh CSD-jev, tam jih dejansko nismo našli, tudi v medijih o delu centrov za socialno delo skorajda ne slišimo. Kako poteka delo na CSD-jih, smo zato povprašali naše članstvo in vsem, ki ste se nam odzvali s svojim videnjem, razmišljanjem in podelitvijo aktivnosti, se zahvaljujemo. O tem, kako delamo socialno delo v Sloveniji v kriznih razmerah bomo poročali tudi Mednarodni zvezi socialnih delavk in delavcev, ki v tem obdobju vidi izziv, da socialne delavke in socialni delavci pokažejo svetu, kako delovati.

Socialne delavke s terena poročajo zelo različno. Čeprav se nam je pred krizo zgodila reorganizacija, ki bi naj poenotila delovanje centrov in predvsem okrepila delo na terenu, opažamo, da delo po centrih nikakor ne poteka poenoteno kljub reorganizaciji in splošnim skupnim navodilom, kar kaže na to, da reorganizacija ni »izničila« socialnega dela, kar je bila ključna kritika izpeljane reorganizacije, je slednje vendarle prisotno v lokalnem okolju kljub prepovedi stikov, ki so bili sprejeti z ukrepi države in s strani pristojnega ministrstva posredovani naprej med izvajalce socialnega varstva.

Sedanja situacija kaže na to, da je stroka socialnega dela »doma« na terenu, da navodil za delo ne moremo pričakovati od zgoraj navzdol, da se delo ustvarja skupaj z ljudmi, ki nas potrebujejo zaradi sedaj povsem novih situacij, ki jih prej niso poznali in jih tudi mi še ne znamo povsem ubesediti.

Številne okužbe v posameznih domovih za starejše ljudi kažejo na to, kako občutljivo je domsko okolje, kako domovi kljub izjemni zavzetosti zaposlenih niso pripravljeni na to, da bodo brez žrtev lahko oskrbovali svoje stanovalce v primeru vnesene okužbe. Slednje ni mogoče zajeziti. Tako ne razumemo razlogov, ki so bili predstavljeni v medijih, kako je bolnišnica želela odpustiti stanovalko doma v domsko oskrbo, čeprav slednja še ni ozdravela. V času izrednih razmer, ki jih narekujejo ukrepi preprečevanja nevarnosti okužbe, je pomembna solidarnost, sodelovanje in podpora pri delovanju drug z drugim, kar nas mora voditi pri delu ne glede na to, kateremu sektorju pripadamo. Na področju delovanja domov imamo tako najmanj dve »tipični« zgodbi delovanja, primer kriznega skupnostnega dela, še čakamo na odzive socialnih delavk iz teh okolij, da pridobimo mnenje o tem, kaj bi lahko delovalo drugače, da žrtev ne bi bilo toliko, in drug primer preventivnega skupnostnega dela, ki se lahko iz prvega uči, kako v skupnosti delovati povezano. Tu vidimo pomen in vlogo ter potrebo po odločnem vstopu socialnega dela. Kdo ga bo opravil?

Tako so tudi nevladne organizacije postale osamljene pri svojem delu. Nimajo veliko možnosti za svoje delovanje, razen tega, da nudijo psihosocialno pomoč po telefonu ali elektronski pošti. Veseli smo, da se večina socialnovarstvenih programov v tej smeri nadaljuje, da je te organizacije v tej smeri dela in ne zaprtja dejavnosti pristojno ministrstvo podprlo in bodo nevladne organizacije na tej podlagi lahko tudi ohranile plačilo.

Nehvaležno je govoriti o denarju v teh razmerah, kdo ga potrebuje in kdo ne. Vedno se najde skupina, ki smo jo spregledali, v socialnem delu ugotavljamo, da so velikokrat spregledani ravno tisti, ki bi materialno pomoč najbolj potrebovali. Z nekoliko nezaupanja spremljamo, da so ključni ukrepi povezani prav s tem, denarnimi pravicami, ob tem pa so spregledane stiske, ki jih denar ne more rešiti.

Delimo razmišljanje z ljudmi, ki so se odločili, da bodo namesto denarja podarili svoje delo in ljudi podprli s svojo prisotnostjo, kar je v zapovedani prepovedi »biti skupaj« izjemnega pomena. Zmožnost sočutja, podpore in pa zmožnost deliti, kar se ne da kupiti, je izjemna umetnost socialnega dela.

Največ stisk se kaže pri starih ljudeh, pri družinah z otroki s prizadetostmi, družinah, ki so živele v razsutih medsebojnih odnosih že pred krizo. Socialne delavke ugotavljajo, da je pozornost usmerjena v domove zaradi okužb, ne vemo pa veliko, kako je z ljudmi, ki so sami doma. Nekoliko bolje je v okoljih, kjer je zelo dobro razvita pomoč na domu in je aktivno povezana z lokalno skupnostjo. Tako se lažje »odkrijejo« ljudje, ki pomoči prej niso potrebovali, sedaj pa zase ne zmorejo več sami poskrbeti niti ne poklicati na pomoč, ugotavljamo. V teh razmerah se kaže, kako izjemna je povezanost lokalne skupnosti in vrednost, da smo v zadnjih dvajsetih letih razvijali pomoč na domu in zagotavljali, da je slednja prisotna v vsaki lokalni skupnosti.

Članstvo nam sporoča primere delovanja centrov za socialno delo, ko se je vso delo omejilo na izvajanje materialnih pravic. Tam, kjer vodstvo ni vzpodbudilo socialnega dela, se je slednje odražalo tudi na klimi v delovnem kolektivu, saj so tudi zaposleni postali (pretirano) pozorni na to, da bodo za svoje delo dodatno nagrajeni. Ali pa so te »simbolične« nagrade zgolj vzvod občutkom nespoštljivosti profesije socialnega dela.

»Na nekaterih centrih za socialno delo kar nekaj časa ni bil nihče dosegljiv. Ko pa so izvedeli, da bodo lahko dodatno plačani, so pa pokazali interes in začeli delati in hoditi v službo«, je izjava socialne delavke s terena, ki kaže na stiske tudi v samih delovnih kolektivih izvajalcev pomoči.

Socialno delo z ljudmi v stiski v teh dneh intenzivno poteka v nevladnih organizacijah, ki pa so usmerjene le na posamezne skupine uporabnikov. Tu se sedaj kaže problematika tovrstnega

oblikovanja socialnovarstvenih programov, kar zasledujejo zadnji trije nacionalni programi socialnega varstva. Tu imamo zopet pomembno nalogo v socialnem delu, da konkretno sporočimo naprej pristojnemu ministrstvu, da ljudi ne moremo enostavno razvrstiti po predalih od mladih do starih, odvisnih od drog do alkohola, brezdolnih in tako naprej.

Na nekaterih centrih za socialno delo zaenkrat ne beležijo porasta socialnih stisk, kar pričakujejo po koncu krize. Drugje pa se porast že čuti. Socialne krize so tako že prisotne, zato pozdravljamo objave brezplačnih telefonskih števil v medijih, posebej na televiziji in v lokalnih časopisih, da se ljudje lahko seznanijo z možnostmi in da jih dosežejo različni načini. Moramo se zavedati, da veliko ljudi, ki so v stiski, ne uporabljajo posameznih medijev, da imamo v tem trenutku tudi nekatere informacije povsem predozirane, drugih pa sploh ni. Problem preveč informacij je tudi v tem, da ljudje postajajo apatični, naveličani, nestrpni in tako sami s seboj s svojimi občutki stisk pred prihodnostjo...

Kako so se ali se še bodo centri za socialno delo »pokazali« v lokalnem prostoru v času izrednih razmer, ali bodo znali umestiti socialno delo v lokalni prostor kot poklic, stroko in profesijo, ki ljudi podpira tudi takrat, ko se stvari obrnejo na glavo. Ugotavljamo razlike po regijah. Iz poročil članstva je razbrati, da je delovanje centrov za socialno delo različno. Kaže se, da so manjše enote centrov bolj približane ljudem, da pa imajo večje enote in centri v mestih kar precej težav z odkrivanjem stisk ljudi. Nevladne organizacije se tam, kjer so razvite, kažejo veliko bolj fleksibilno, svoje delovanje so uspele hitro prilagoditi na nove razmere z uporabo raznovrstnih možnosti orodij, metod in tehnologij. Kje brez škode uporabiti e-socialno delo in kaj to sploh v dani situaciji pomeni, je znova nov izziv za socialno delo, ki je pred nami.

»Ljudje so se kar *disciplinirali*«, ugotavlja socialna delavka s terena, »upoštevajo navodila države in s tem povezano ne prihajajo na center. Pokličejo, pišejo, ko je res stiska. Mislim, da smo tudi zaposleni zelo vestni pri dvigovanju telefonov, odgovarjanju na e-pošto... V kolikor pa je potreba po osebni stiku pa se izvede. Vse to izvajamo isto kot prej. Ni posebej zagotovljenega prostora, niti zaščitne opreme nimamo,« poroča socialna delavka s terena.

Kaj lahko naredimo z zaščitnimi sredstvi? Rokavice da, rokavice ne, maske da, maske ne. Vse to kaže, da ne vemo prav veliko o tem, s čim se borimo. Človeštvo se že od nekdaj sooča z epidemijami in išče rešitve ustrezne zaščite, do sedaj nam ni uspelo pa čeprav smo bili prepričani, vsaj v zahodnih državah, da naš zdravstveni sistem zmore vse. O sebi ima zahodni človek dobro mnenje o tem, da zna vzdrževati osebno higieno na visokem nivoju, sedaj pa smo ugotovili, da je higiena luknjasta.. ne znamo prav kašljati, za umivanje rok potrebujemo navodila, zaščitnih sredstev ne znamo uporabljati, skupnih prostor ne vzdrževati...

Za delovanje centrov za socialno delo pogrešamo sporočilo države ali pa centrov samih, Skupnosti, da bi jasno sporočali v medijih, da tudi centri za socialno delo v lokalnih skupnostih nudijo psihosocialno pomoč in druge storitve v primeru socialnih stisk in težav. Zdravstvo je svoj del pomoči predstavilo, socialni del v izvedbi javnega sektorja pa v medijih primanjkuje. Tu imajo zaposleni na centrih za socialno delo pričakovanja, da bi tudi njihovo delo bilo vidno.

»Odzivi socialnega dela in centrov za socialno delo na trenutno krizno situacijo pa se mi zdijo v Sloveniji precej tihi. Želela bi si več konkretne akcije v odnosu do uporabnikov in tudi več glasu pri vzpostavljanju oblik pomoči.

Socialno delo je delo namenjeno ljudem. Centri za socialno delo smo v prvi vrsti namenjeni psihosocialni pomoči in podpori posameznikom, ko se znajdejo v stiski. Ne glede na izvor ali razlog stiske smo mi tam z namenom, da sogovorniku v pogovoru pomagamo raziskovati najboljše rešitve za izzive, s katerimi se v svojem življenju sooča. Centri za socialno delo imamo dobro razvito mrežo z drugimi institucijami in organizacijami, državnimi in nevladnimi, imamo veliko informacij, ki jih lahko posamezniku predamo. Poleg tega znamo biti socialni delavci zelo inovativni in samoiniciativni, da posamezniku resnično pomagamo po naših

najboljših močeh. Res pa je, da mora posameznik, kot strokovnjak svoje izkušnje in odgovoren soustvarjalec procesa pomoči, stvari udejanjiti, realizirati sam.«

»Odločanje o različnih oblikah socialnih transferjev, v javnosti se poudarja samo to in posamezniki nas "prepoznajo" samo po tem, je pa to samo ena od nalog centrov, ki pa se tudi v tem kriznem času izvaja nemoteno. Pomembno sporočilo, ki bi ga kot socialna delavka na centru želela predati ljudem je, da smo tukaj, da smo dosegljivi in da smo pripravljeni na pomoč.«

Pomembno je, da tudi socialno delo vzame stvari v svoje roke, z »rokavicami ali brez«, z »masko ali brez« ter se predstavi v lokalnem okolju takšno kot je in s tem kar zmore. Socialno delo zmore opazovati, prisluhniti, povezovati, delovati. In kot so veliki načrti Mednarodne zveze socialnih delavk in delavcev, se zna učiti iz kriznih razmer in zmore pokazati svetu, kako drugače delovati.

Danica Hrovatič